

WORKROOM
CURATING
TRANSFORMATION

SLEUTELMOMENTEN EN -ACTIVITEITEN VAN HET WERKINGSJAAR 2025

INHOUDSTAFEL

INTRODUCTIE.....	4
2025, EEN OVERZICHT.....	6
ENERGIEWIJKEN.....	9
SPONSLANDSCHAPPEN.....	15
BROEDPLEKKEN.....	23
15 YEARS OF AWB.....	29

Alle beelden, illustraties en teksten in dit jaarverslag zijn gemaakt door Workroom, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld.

Contact:
info@architectureworkroom.eu

Workroom vzw is een onafhankelijk innovatiehuis voor de collectieve transformatie van de leefomgeving. Vanuit deze missie werkt Workroom vandaag aan drie maatschappelijke transformaties die beantwoorden aan urgente omgevingsuitdagingen: productieve sponslandschappen, fossielvrije wijken en nieuwe gemeenschapsinfrastructuren. Dit zijn complexe opgaven die geen enkele overheid, sector of organisatie alleen kan realiseren. Daarom creëren wij ruimte om gezamenlijk de voorwaarden voor samenwerking, uitvoering en opschaling te ontwerpen, in nauwe verbinding tussen praktijk, beleid, onderzoek en samenleving. We geven hier vorm aan via tentoonstellingen, debatten en publicaties, en door beleid en praktijk te verbinden in living labs, programma's en platforms. Zo ondersteunen we een praktijk in wording die samenwerkt aan het cureren en realiseren van transformatie.

INTRODUCTIE

TEAM

Het team van Workroom bestaat uit Elf inhoudelijke onderzoekers ((ingenieur-)architecten en ruimtelijk planners met ervaring in architectuur, stedenbouw, architectuurscultuur, participatie en transitie): Joachim Declerck en Roeland Dudal (sinds 2009), Bram Vandemoortel (sinds 2015), Hanne Mangelschots en Lene De Vrieze (sinds 2017), Chiara Cicchianni (sinds 2018), Leonie Martens (sinds 2023), Tom Leenders, Francis Schoups en Hannah Nelis (sinds 2024) en Alice Payne (sinds 2026). Daarnaast is er een ondersteunende basis van twee medewerkers (met ervaring in culturele productie, administratie en organisatie): Caroline Van Eccelpoel (sinds 2018) en Sarah Vanden Brecht (sinds 2025).

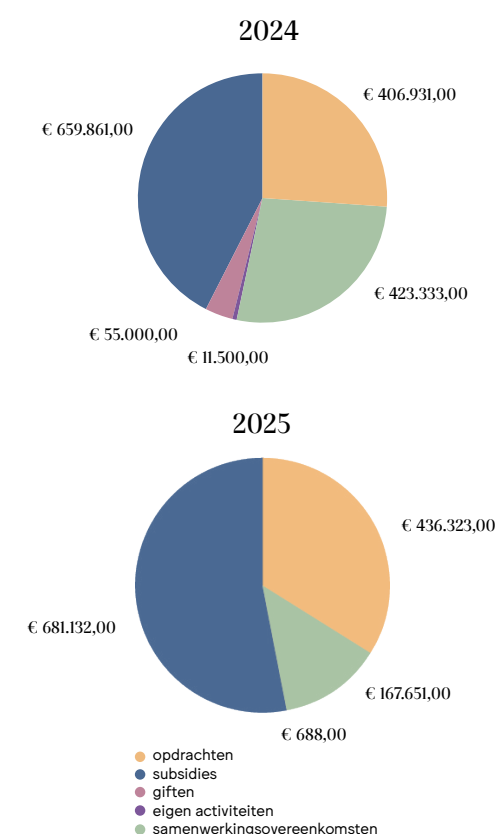
Kerncompetenties van medewerkers van Workroom zijn ontwerpend denken, een verbindend en kritisch constructieve aanpak, maatschappelijk engagement en een positieve en optimistische houding. De inhoudelijke werking van Workroom rond de drie transformaties vertaalt zich vandaag in drie deelteams, een managementteam, en een ondersteunende basis.

FINANCIEEL

De middelen van Workroom vzw zijn afkomstig uit diverse bronnen: opdrachten, samenwerkingsovereenkomsten, subsidies, eigen activiteiten en (sporadisch) giften.

Om haar positie als onafhankelijk innovatiehuis te behouden en proactief trajecten te kunnen initiëren, evolueert de organisatie weg van afhankelijkheid van opdrachten, naar meer structurele .

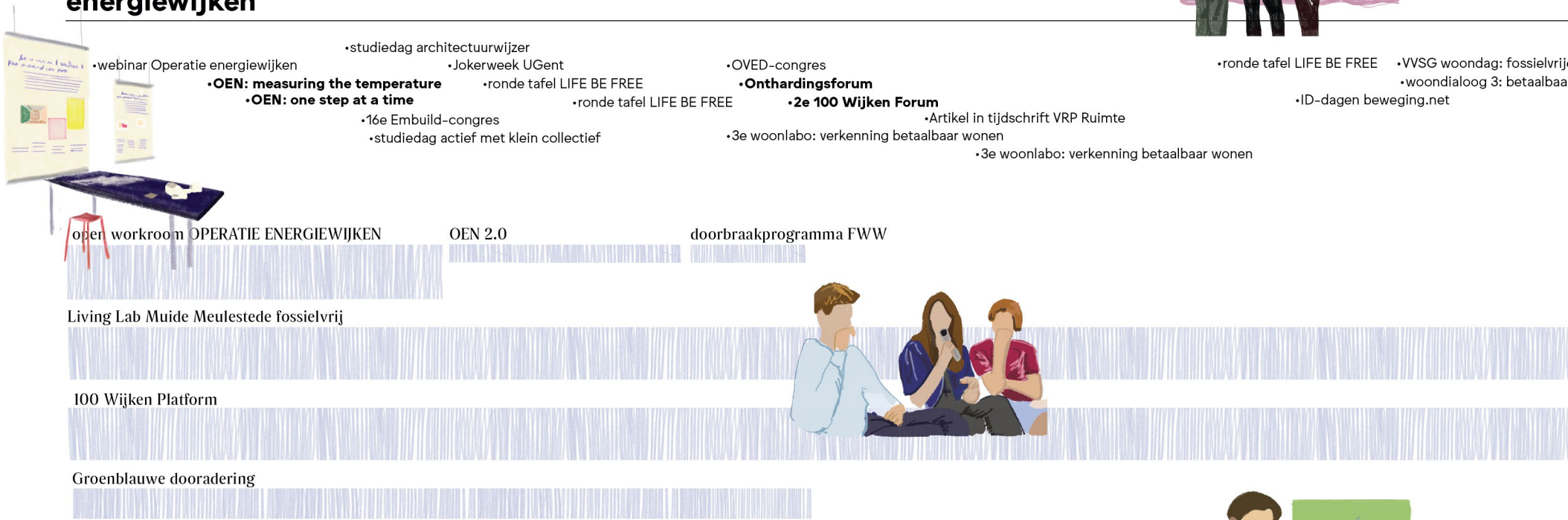
2025 was het derde werkingsjaar van ons ‘Beleidsplan 2023 – 2027: Workroom als innovatiehuis voor de transformatie van de fysieke en sociale leefomgeving’. We blijven inzetten op de missie om de implementatiekloof tussen beleidsplannen en effectieve transformatie te dichten, en dat op drie ruimtelijke werven: sponslandschappen, energiewijken en broedplekken.

In dit verslag komen de trajecten aan bod waarin Workroom betrokken in 2025 betrokken is, als initiator van een living lab, trekker van een leer- en ontwikkelplatform of investeringsprogramma, procesbegeleider, beleidsondersteuner of host van een open workroom.

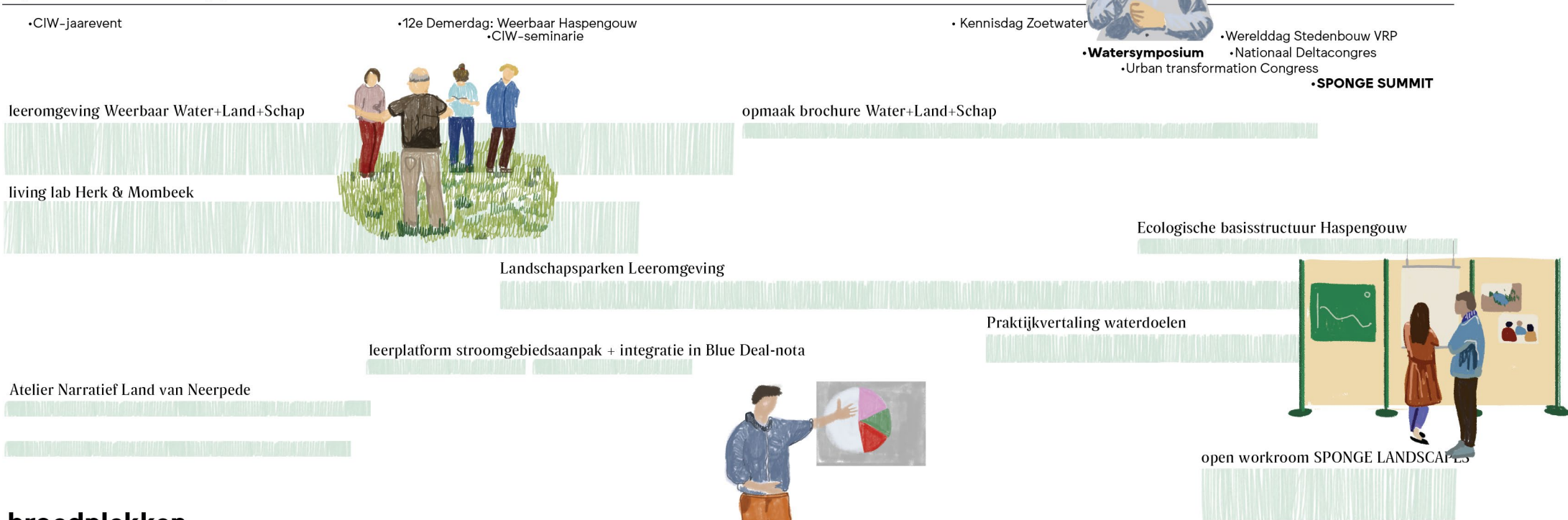
Het overzicht hiernaast toont de trajecten, evenals (publieke) evenementen, uitgaves of andere vormen van kennisdeling met ons brede netwerk waar we aan bijgedragen hebben. Zo publiceerden we naast onze eigen uitgaves ook in het tijdschrift Ruimte, namen we deel aan woonlabo’s, studiedagen (studiedag architectuurwijzer, studiedag VRP, ID-dagen...), namen we deel aan kennisuitwisseling in universitaire context (Studiedag zorg, UAntwerpen, Jokerweek UGent, ...) en co-organiseren we fora en symposims in samenwerking met onze partners (Watersymposium in samenwerking met de Regionale Landschappen, Cultuur OP/TIL cultuurplekken van morgen, ...)

energiewijken

sponslandschappen

broedplekken

Workroom ontwikkelt en begeleidt wijkgerichte aanpakken voor een inclusieve en betaalbare energietransitie naar een fossielvrije woonomgeving. We ondersteunen coalities van lokale besturen, energiecoöperaties, wijkopbouworganisaties en marktactoren.

Workroom co-creëert vanop het terrein met een brede coalitie een uitvoeringsaanpak voor ruimtelijke transformatie in **Living Labs**. In 2023 initieerde Workroom het Living Lab Muide Meulestede met een consortium. In 2025 ontwikkelden we hierin een focus op fossielvrije warmte. De leerlessen uit dit living lab doen dienst als blauwdruk voor andere steden en gemeenten die rond deze vraagstukken werken.

Een aantal van deze pionierende steden brengen we samen in het 100 Wijken Forum, een **leer- en ontwikkelplatform** in het teken van kennisdeling rond de energietransitie naar fossielvrije wijken. Ook in dit traject verscherpte in 2025 de focus naar de implementatie van warmtenetten in bestaande wijken. Op het 100 Wijken Forum werden de lessen van de pionierssteden met een bredere gemeenschap gedeeld en werd er aan acht concrete doorbraken gewerkt met een intersectoraal team.

In het **investeringsprogramma** Groenblauwe Dooradering in de Bebouwde Ruimte staat klimaatadaptatie door middel van ontharding en groen-blauwe projecten centraal. Hiervoor begeleiden we pioniersgemeenten in kwalitatieve projecten, organiseerden we het onthardingsforum, en brachten we inspirerende **publicaties** uit.

Onze werking rond de energietransitie op verschillende niveaus leidde tot **open workroom** Operatie Energiewijken. Deze tentoonstelling en programma, een eerste in het open workroom-format, formuleerde het potentieel van een samenhangende wijkaanpak en benoemde zeven actiefronten om op door te werken. Het momentum dat hierrond op gang kwam, leidde tot twee **publicaties** en **beleidsondersteuning** in de vorm van een uitgewerkt doorbraakprogramma Fossielvrije Weerbare Wijken.

100 WIJKEN PLATFORM (LEER- EN ONTWIKKELPLATFORM)
Samen met: Agentschap Binnenland Bestuur

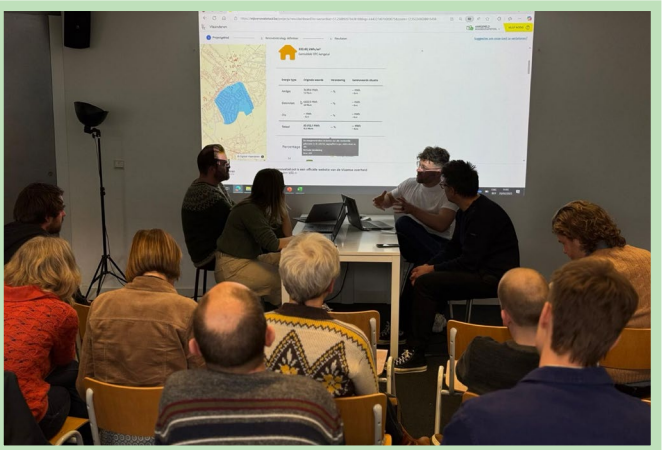
Workroom stuurt sinds februari 2023 een leer- en doorbraakplatform tussen lokale en Vlaamse actoren rond de klimaat- en energietransitie van de bebouwde omgeving op wijkniveau. De opdracht heeft een duur van twee jaar, en is voor 2025 en 2026 telkens met een jaar verlengd. Samen met een groep van 12 steden en gemeenten (de pioniers) wordt de transitieopgave geconcretiseerd en verkend aan de hand van drie activiteiten: kennisdeling, ontwikkelwerk en beleidsadvies.

In 2025 kreeg de transitie naar fossielvrije warmte in bestaande buurten een centrale en sturende positie binnen de lokale energie en klimaatopgave. Hiervoor organiseerden we verschillende doorbraaksessies in de open Workroom, en werkten we toe naar het 100 Wijken Forum op 31 juni in het Elisabeth Belpairegebouw te Brussel. Ook dit stond in het teken van (de hindernissen op het pad naar) warmtenetten in bestaande woningen, waarbij we met een honderdtal deelnemers uit lokale besturen, intercommunales, experts, ... werkten aan doorbraken op concrete deelaspecten van de uitdaging. De leerlessen hiervan zijn in overleg met de partners gebundeld in een rapport, dat de basis legt voor de voortgezette werking in 2026. Door de organisatie van het forum te verbreden met andere Vlaamse partners (Minaraad, Vito, Flux50 en VVSG netwerk klimaat) werd de basis gelegd voor een coalitie rond deze opgave die perspectief biedt voorbij de scope van huidige opdracht. Naast een leer- en ontwikkelplatform is het 100 Wijken Platform ook een broedkamer voor nieuwe initiatieven; het Doorbraakprogramma fossielvrije weerbare wijken, de open Workroom Operatie Energiewijken, ...

100 WIJKEN FORUM PROGRAMMA		
08:30u	Ontvangst en koffie	+0 Polyvalente ruimte
09:15u	Opening & introductie	+1 Groot auditorium
09:30u	KEYNOTES: Buurt per buurt fossielvrij, vanuit een Europese praktijk en lessen uit het 100 Wijken Platform	+1 Groot auditorium
11:15u	Parallele werksessies op 4 doorbraaksporen	
SESSIE 1:	Stapsgewijs infaseren van fossielvrij en uitfasen van gas.	+3 Lokaal 03.Z.04
SESSIE 2:	Betaalbaar wonen in fossielvrije bestaande buurten.	+1 Groot auditorium
SESSIE 3:	Lokale warmteplannen als strategisch kader voor lokaal beleid.	+3 Lokaal 03.N.05
SESSIE 4:	Gemeentelijke participatie in collectieve renovatie- en buurtwarmteprojecten.	+3 Lokaal 03.Z.01
12:45u	LUNCH	+0 Polyvalente ruimte
13:30u	Parallele werksessies op 4 doorbraaksporen	
SESSIE 5:	Sociale en private woonprojecten als locomotieven van de wijktransformatie naar fossielvrij.	+3 Lokaal 03.Z.04
SESSIE 6:	Individuele naast collectieve scenario's voor de buurt.	+3 Klein auditorium 03.Z.03
SESSIE 7:	Het WijkEnergieActiePlan voor stapsgewijze transitie naar fossielvrij.	+1 Groot auditorium
SESSIE 8:	Van plannen en beelden naar gebundelde investeringen, buurt per buurt.	+3 Lokaal 03.Z.01
15:20u	KEYNOTE: Leran van proeftuinen aardgasvrije wijken en vertaling in wetgeving in Nederland	+1 Groot auditorium
16:00u	Panelgesprek en slotreflectie	+1 Groot auditorium
17:00u	Netwerkreceptie	+0 Polyvalente ruimte

programma van het 100 Wijken Forum

Doorbraaksessie van het 100 Wijken Platform in de open Workroom Operatie Energiewijken

panelgesprek op het 100 Wijken Forum

LIVING LAB MUIDE MEULESTEDE FOSSIELVRIJ (LIVING LAB)

Samen met: Stad Gent en Flux50, SAAMO, Daidalos-Peutz, UGent, Wattson, SAAMO, Energent, Trividend, Blixt, Energiecentrale, SWECO, Kelvin Solutions

Samen met Stad Gent en een consortium van experts zette AWB in 2023 een Living Lab op om van de Gentse wijk Muide-Meulestede een fossielvrije wijk te maken.

In 2025 kreeg het onderzoeksspoor ‘warmte’ de bovenhand. De directe betrokkenheid van lokale bewoners in de onmiddellijke omgeving van het potentiële beo-veld, leverde genuanceerder inzicht in renovatiegraad van bestaande gebouwen en gebruikersprofielen. De verschillen met theoretische modellen die daarbij naar boven komen, zijn bepalend om een business case te bouwen voor een collectief warmteaanbod: zowel voor de bewoners, als voor de aanbieder en voor de overheid. Dit werd voor de omgeving Standaard Muide uitgewerkt in een vergelijkende analyse van total cost of ownership (TCO), de definitie van een ‘billijke warmteprijs’ en vervolgens in de globale kader van een business case. Hierin werden de onderlinge verhoudingen tussen overheid, warmteleverancier en bewoners binnen een collectief aanbod duidelijker in beeld.

Parallel kreeg op wijkniveau de opbouw van een wijk-energie-actieplan (WEAP) vorm. Een warmteatlas brengt in globale termen de balans in beeld tussen warmtevraag en –potentieel. Hierin worden verschillende complementaire bronnen ruimtelijk in kaart gebracht en gekoppeld aan parallelle initiatieven (publieke ruimte, sociale huisvesting, vastgoedontwikkeling). Dit vormde de basis voor een eerste afbakening van clusters voor potentiële collectieve warmteprojecten. Op basis van de kruising van dit potentieel met specifieke morfologie, eigendomsstructuur en gebouwtypologie en met de ruimtelijke spreiding van de renovatiegraad, worden ontwikkelstrategieën voor warmteprojecten gedefinieerd.

In 2026 worden het proces formeel afgerond met een rapportage en reflectie op het onderzoekstraject, en met de bundeling van het inhoudelijke werk in een wijk-energie-actieplan voor de wijk, inclusief een leidraad voor de opmaak van dergelijk instrument.

Werksessie van het Living Lab in de Buurtloods Muide

Zonnedakennota: een afsluitende nota rond het onderzoeksspoor ‘zon’

GROENBLAUWE DOORADERING
IN DE BEBOUWDE RUIMTE

(INVESTERINGSPROGRAMMA)

In opdracht van: Departement Omgeving

Binnen dit traject nemen achttien Vlaamse gemeenten het voortouw in de praktijkontwikkeling rond groenblauwe dooradering en klimaatadaptatie. AWB neemt de rol van procesbegeleider op zich, in nauwe samenwerking met een groep van ontwerpbegeleiders, experts, het team rond de ontwikkeling van een onthardingscanner, en het Departement Omgeving van de Vlaamse Overheid.

Het begeleidingstraject richt zich op het verhogen van de ambities van de meer dan 50 projecten en het bundelen en ontsluiten van de opgedane kennis rond maatregelen, (systemische) aanpak, samenwerkingen, uitvoeringsgerichtheid etc. Op die manier vervullen de gemeentes een voorbeeldrol in ontharding en klimaatadaptatie en zetten ze een stap richting een minder verhard Vlaanderen waar meer plaats is voor groen en blauw.

In 2025 maakten we in het kader van dit traject deel uit van drie kwaliteitskamers en bundelden we de leerlessen van de voorbije jaren in drie cahiers: over het vertalen van het landschappelijke systeem naar concrete projecten, de inrichting-, beheer- en proceslessen van type projecten en beleidsaanbevelingen voor groenblauwe dooradering in Vlaanderen te versnellen. Deze leerlessen stonden tevens centraal op het Onthardingsforum op 17 juni, dat het einde van dit traject vormde.

Het Onthardingsforum in het Elisabeth Belpairegebouw

OPEN WORKROOM OPERATIE
ENERGIEWIJKEN (OPEN WORKROOM)

Operatie Energiewijken was de eerste editie in een reeks ‘open Workrooms’ die Workroom organiseert. Van eind 2024 tot eind 2026 openen we onze deuren om steden, experts, ontwerpers, bedrijven en beleidsmakers te ondersteunen die werken aan de strategische transformaties waarvoor wij ons als organisatie inzetten: energiewijken, sponslandschappen en maatschappelijke infrastructuur. Elk van deze trajecten omvat een publiek programma en een kleine tentoonstelling die bijdraagt aan een grote transformatie.

Operation Engergy Neighbourhoods maakte het status quo op van de huidige aanpak van de energietransitie: de huis-per-huisaanpak schiet tekort om het ambitieuze doel van een aanzienlijke uitstootreductie te behalen. De energietransitie collectief realiseren heeft daarentegen veel voordelen. Het is kosten- en materiaalefficiënter, en bovendien biedt het kansen voor zowel huishoudens met een hoger als lager inkomen. Door samen te werken kunnen meerdere processen en technische oplossingen worden gecombineerd, en geraken we sneller, efficiënter en goedkoper over de fossielvrije eindstreep. Dat is de belofte van de aanpak op wijkniveau. Tussen de openingsavond op 11 december 2024 en de laatste werksessie op 1 april vonden er 40 rondleidingen en gesprekken plaats, kwamen 10 organisaties met hun teams en/of directie in de expo werken, organiseerden we 5 publieke debatten en telden we zo’n 600 bezoekers.

Beeld: Michiel De Cleene

OPERATION ENERGY NEIGHBOURHOODS
2.0 (TOOLS EN PUBLICATIES)

De open Workroom Operatie Energiewijken gaf aan dat er een momentum is om door te pakken op de implementatie van fossielvrije, weerbare wijken in Vlaanderen. Verschillende lokale besturen, warmte-ontwikkelaars, experts, ... werken delen van een strategie uit: ze ontwikkelen juridische kaders, innoveren op technisch vlak en zetten trajecten voor collectieve renovatie op wijkniveau uit. Een grootschalige transformatie blijft echter uit: zonder stimulerend beleid kan de energietransitie lokaal niet van start gaan, maar zonder goede praktijkvoorbeelden blijven beleidsmakers terughoudend om de fossielvrije kaart te trekken.

Workroom ontwikkelde twee publicaties: een met helder narratief en een aanzet voor een proces om het potentieel van de energietransformatie aanpakken op schaal van de wijk te kaderen, en een herwerkte versie van de tentoonstellingsgids met de doorheen de tentoonstelling geamendeerde actiefronten.

DOORBRAAKPROGRAMMA
FOSSIELVRIJE WEERBARE WIJKEN
(BELEIDSONDERSTEUNING)

Met het Programma Fossielvrije Weerbare Wijken (PFWW) wil Workroom de inclusieve decarbonisatie van bestaande buurten versnellen, met eerste resultaten tegen 2030. In 2025 organiseerden we hiertoe een verkenning, Operatie Energiewijken, als antwoord op de vraag hoe collectieve warmtetransitie uitvoerbaar, sociaal rechtvaardig en repliceerbaar kan worden. Samen met lokale besturen, ontwikkelaars, nutsmaatschappijen, netbeheerders, middenveld, onderzoekers en Vlaamse beleidsdomeinen formuleerden we dit programma in coproductie met VITO.

Het PFWW-programma richt zich op de versneling van wijkwarmtenetten op sociaal-inclusieve wijze en gebruikt learning by doing om beleid en uitvoering verder te ontwikkelen. Het voorziet ook in kennisdeling en -ontwikkeling, met als doel van 10 pioniers wijken door te groeien naar 100. De inzichten uit het programma zijn opgenomen in het Vlaams Energie- en Klimaatplan.

De vele gesprekken in de open workroom geven vorm aan een nieuwe versie van de te ondernemen acties en brengen een coalitie samen rond een doorbraakprogramma.

Workroom ontwikkelt en begeleidt gebiedsgerichte aanpakken voor productieve sponslandschappen, waarin waterzekerheid, landbouw, natuur, bodem en ruimtelijke kwaliteit samen worden benaderd.

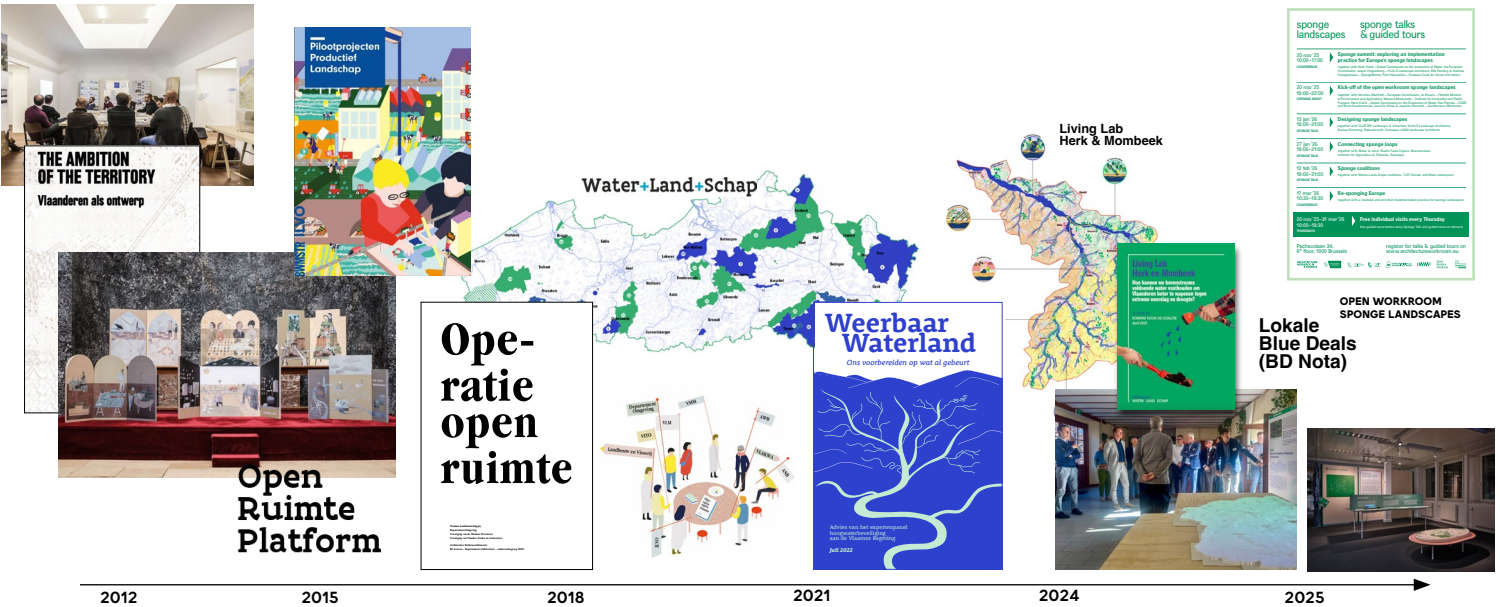
Workroom co-creëert vanop het terrein met een brede coalitie een uitvoeringsaanpak voor ruimtelijke transformatie in **Living Labs**. Dit jaar maakten we in het living lab Herk en Mombeek een actieplan op om de eerste reeks sponsmaatregelen te implementeren en blikten we vooruit op een opschaling naar heel Vlaanderen. Verder deden we een verkenning naar een grensoverschrijdende samenwerking in de vallei van de Mark en de Dommel in het kader van het JCAR-ATRACE onderzoeksproject.

In investeringsprogramma's, zoals het Weerbaar Water+Land+Schaptraject, brachten we vier coalities en een beleidsdomeinoverstijgende werkgroep samen. In 2025 organiseerden we afsluitende sessies en bundelden we de leerlessen in een toegankelijke **publicatie**. In de leeromgeving Landschapsparken ondersteunen we kersverse landschapsparken in de uitvoering van hun operationele plannen, in 2025 onder andere aan de hand van werksessies rond complexe topics (meerlagige governance, intersectorale samenwerking) waarin kennisdeling en capaciteitsopbouw centraal staan.

In 2025 werkten we in de context van **procesbegeleiding** aan projecten met een zekere complexiteit, waaronder het opstellen van een ecologische basisstructuur voor Haspengouw, het Iedere Dag Bodemzorg-traject, strategische narratiefontwikkeling in het Land Van Neerpede en het vertalen van strategische waterdoelen naar een methodiek.

De kennis uit verschillende omgevingen en onze neutrale positie stelt Workroom in staat om een **beleidsondersteunende rol** op te nemen. Zo leverden we in 2025 belangrijke input aan de Vlaamse Blue Deal-nota.

Ten slotte openden we de deuren van onze **open workroom** SPONGE LANDSCAPES aan de hand van een tentoonstelling en een publieksprogramma. Zo faciliteren we kennisdeling en positioneren we de Vlaamse aanpak in een Europese context.

LEEROMGEVING WEERBAAR WATER+LAND+SCHAP (INVESTERINGSPROGRAMMA) In opdracht van: VLM

Van 2023 tot 2025 ontwikkelden vier gebiedscoalities uit de bovenlopen van de IJzer, Leie, Gete en de Herk- en Mombeek binnen het programma Weerbaar Water+Land+Schap actieplannen om hun gebieden weerbaarder te maken tegen 2025, rekening houdend met een hoogimpactklimaatsscenario. Workroom zette samen met VLM een leeromgeving op om de coalities te ondersteunen. Deze stimuleerde de wisselwerking tussen hydrologisch en ontwerpend onderzoek, landbouwexpertise en praktijkvoorbeelden, en fungeerde als gedeelde ruimte voor kennisopbouw en uitwisseling.

In 2025 organiseerde Workroom een focussessie rond landschap, voortbouwend op eerdere sessies over water en landbouw, waarin de coalities inzichten uitwisselden en inspirerende voorbeelden bespraken. Het traject werd afgesloten met een logboek waarin de belangrijkste inzichten en leerlessen werden gebundeld en gedeeld met het programmteam. Op basis hiervan werd advies geformuleerd voor een volgende generatie Weerbaar Water+Land+Schap (3.0) waarvoor, zoals aangekondigd in de Blue Deal-nota, met een gezamenlijke terugblik die inspiratie bood voor toekomstige coalities en het programmteam.

10 LEERLESSEN UIT WEERBAAR WATER+LAND+SCHAP (TOOLS EN PUBLICATIES) In opdracht van: VLM

In 2025 verwerkte WORKROOM, in opdracht van VLM, de inzichten uit de vier Weerbaar Water+Land+Schap-coalities in een publieksbrochure. Deze bundelt het afgelegde traject en de belangrijkste leerlessen, en wil inspireren voor startende coalities, bestaande coalities, experts en beleidsmakers. De publicatie combineert tien kernlessen (zoals het fundamentele verschil in 'sponswerking' tussen regio's) met wervende teksten en beeldmateriaal.

De inhoud kwam tot stand in overleg met coalitietrekkers, experts en het programmteam, met enkele citaten opgenomen in de tekst. De brochure biedt zowel een terugblik op het traject als een vooruitblik op een volgende generatie waterlandschapcoalities.

LIVING LAB HERK EN MOMBEEK (LIVING LAB)

Samen met: VLM, VMM, Bekkensetariaat Demer, KU Leuven en het Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren

Samen met VLM, VMM, het Bekkensetariaat Demer, KU Leuven en het Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren initieerde Workroom in 2023 een lokaal Living Lab in de vallei van de Herk en de Mombeek. Het Living Lab had als doel sponsmaatregelen versneld in de praktijk te brengen en te onderzoeken hoe water maximaal in het landschap kan worden vastgehouden om droogte en overstromingen te beperken. Daarbij werd niet alleen naar de waterloop gekeken, maar ook naar koppelkansen in dorpen, landbouw en natuur. Lokale partners, wetenschappers en experts werkten vanuit het principe van aanvaardbare schade aan gebiedsbrede water- en waterkwaliteitsdoelen. Het traject maakte deel uit van de Weerbaar Water+Land+Schap-aanpak en vormde één van de vier WWLS-coalities.

In 2025 bundelde Workroom de inzichten uit het eerste anderhalf jaar in een actieplan, dat de basis legde voor een eerste reeks concrete maatregelen. Het ontwerp werd besproken door een jury en verder verfijnd, terwijl een oplegnota de belangrijkste, overdraagbare leerlessen samenvatte. Deze bieden aanknopingspunten voor andere gebiedscoalities en beleidsontwikkeling.

Het Living Lab stond centraal tijdens de twaalfde Demerdag, met een documentaire over het belang van sponsmaatregelen en de koppeling van waterdoelen aan landbouw, natuur en bebouwing. De methodiek en het actieplan werden er voorgesteld als mogelijke blauwdruk voor uitrol naar Vlaanderen. Voor dit event ontwikkelde Workroom een scenografie rond het Living Lab en Weerbaar Water+Land+Schap. Daarnaast werden inzichten en methodische lessen gedeeld via het ORP-platform, een internationaal uitwisselingsmoment in Karlsruhe, lezingen aan KU Leuven en het jaarlijkse CIW-event.

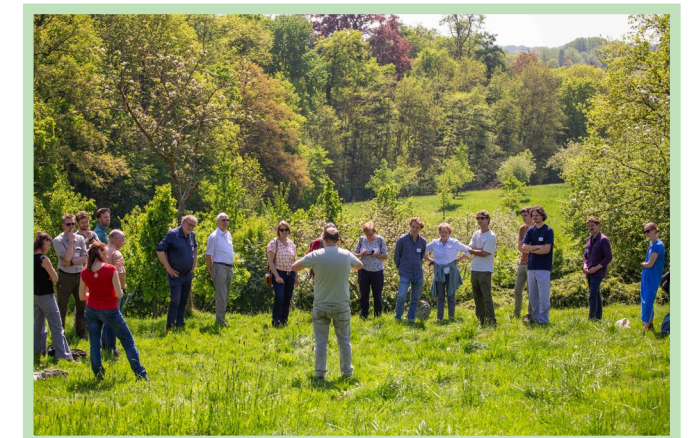
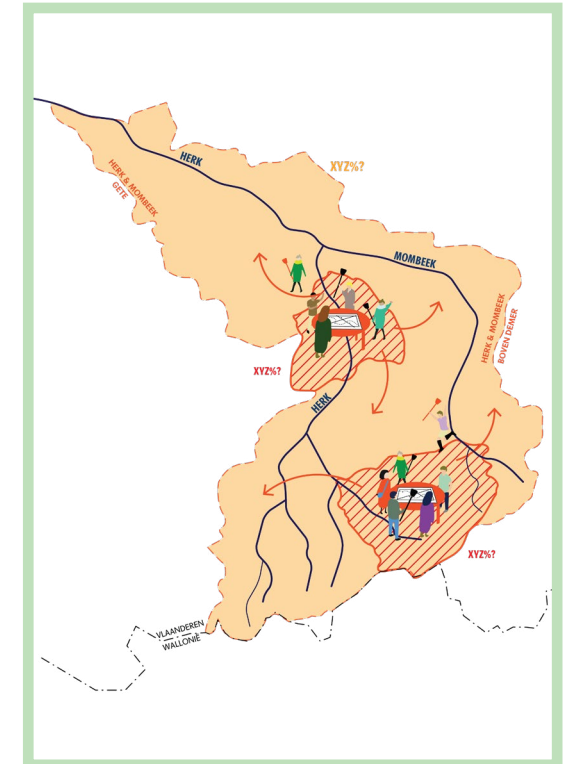

Werksessie Living Lab Herk en Mombeek

Opmnames voor de korte Living Lab-docu

schema als een van de vele illustraties in de Weerbaar Water+Land+Schap-brochure: solidariteit van bron tot monding in de Herk- en Mombeekvallei

Demerdag met rondleiding in de Herk en Mombeekvallei en kennisdeling via presentaties en scenografie.

**ECOLOGISCHE BASISSTRUCTUUR
HASPENGOUW 1.0 (PROCESBEGELEIDING)**
In opdracht van: VLM

In 2025 startte de eerste hefboomactie van het 10-puntenplan van het Landschapspark Haspengouw: de opmaak van een studie ecologische basisstructuur. Hoewel het gebied dankzij het Living Lab Herk & Mombeek al duidelijke waterdoelen kent, zijn de verschillende Europese, Vlaamse en lokale natuurdoelen versnipperd en verschillen de visies vnatuurbeheerders onderling.

Workroom nam de rol van procesaanjager op zich om een gedeelde visie op ecologie te ontwikkelen, lokale kennis te bundelen en scenario's voor natuurontwikkeling uit te werken. Hierbij ligt een belangrijke focus op het samenbrengen van stemmen waardoor de lokale natuursectoren vanuit een coherente, eenduidige visie spreken, en een standpunt laten innemen tussen verschillende uitgangspunten, zoals het Een eerste oogst-sessie bracht een twintigtal deelnemers samen, waaronder het Regionaal Landschap, Natuurpunt, Provinciaal Natuurcentrum en Orchis vzw. De sessie verrijkte de kennisbibliotheek en liet zien dat deelnemers, zoals PNC, mede-eigenaarschap nemen door zelf extra werksessies te organiseren. In 2026 volgen drie co-creatiesessies waarin scenario's en principes verder worden uitgewerkt.

**LANDSCHAPSPARKEN LEEROMGEVING
(INVESTERINGSPROGRAMMA)**
In opdracht van: VLM

Workroom werkte samen met de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en het programmteam aan een leeromgeving voor de vijf erkende Landschapsparken (Zwinstreek, Vlaamse Ardennen, Haspengouw, Grenzeloos Bocageland en Maasvallei). Deze leeromgeving ondersteunt de uitvoering van de operationele plannen en stimuleert ondernemerschap, waarbij overheidsinstanties zowel als beleidsmaker en vergunningverlener, als coach en ondersteuner betrokken werden.

In 2025 werd een procesplan opgesteld voor de volgende drie jaar, gebaseerd op eerdere oogstsessies met de parkcoördinatoren en het programmteam. De leeromgeving omvat thematische sessies en governance-sessies, telkens één per kwartaal, met gedeeld eigenaarschap en afwisselend gehost door de parken. Workroom begeleidde een deel van de sessies.

Twee grotere werksessies stonden centraal: één over meerlagige governance, een oefening rond overlegstructuren (met Liesl Vanautgaerden, T.OP Dender); en één over (grensoverstijgende) samenwerking, gericht op het versterken van samenwerking over administratieve en juridische grenzen, ondersteund door experts zoals Filip De Rynck en vertegenwoordigers van Drielandenpark en Grenspark Groot Saeftinghe, georganiseerd in de open workroom SPONGE LANDSCAPES.

Van elke sessie werd een verslag opgemaakt. Deze werden jaarlijks gebundeld in een logboek, dat begin 2026 samen met het programmteam wordt geëvalueerd en gebruikt voor verdere opvolging.

Werksessie met de Landschapsparken in de open workroom SPONGE LANDSCAPES

**QUICKSCAN GEBIEDSCOALITIES IN
DE GRENSREGIO VLAANDEREN EN
NEDERLAND (VERKENNING VOOR LIVING
LAB)**
In opdracht van: Deltares

De missie van JCAR ATRACE (Joint Cooperation programme on Applied scientific Research to Accelerate Transboundary Regional Adaption to Climate Extremes) is de internationale samenwerking op het gebied van toegepast onderzoek voor overstromings- en droogtebeheer te versnellen en verbeteren. Om de vertaling van onderzoek naar praktijk, klopt coördinator Deltares bij Workroom aan, want hoewel Vlaams-Nederlandse actoren elkaar vinden in kennisdeling over water, komt een grensoverstijgende samenwerking in de uitvoering nog niet van de grond. De quickscan brengt inzicht in de bereidheid bij Nederlandse en Vlaamse actoren om een gebiedscoalitie te vormen en mogelijk in de toekomst in een grensoverstijgend Living Lab samen te gaan werken aan weerbare waterlandschappen.

Via bilaterale gesprekken, onderzoek en een werksessie in 2025 brachten we eerst in de stroomgebieden van de Mark en de Dommel lopende of toekomstige processen en gebiedscoalities in de sin kaart. Vervolgens werkten we voor beiden een gebiedsgerichte strategie uit om grensoverstijgend tot uitvoering over te gaan. We bundelden dit in een longread, die als basis dient voor het verdere traject in 2026.

Mapping van bestaande initiatieven in de Mark en de Dommelvallei

**PRAKTIJKVERTALING WATERDOELEN
(PROCESBEGELEIDING)**
In opdracht van: VLM

Naar aanleiding van het Advies Weerbaar Waterland (actiepunt 1: heldere, geïntegreerde en taakstellende waterdoelen) werd bij de Vlaamse Waterweg en de VMM eerder een traject uitgevoerd om waterkwantiteitsdoelen voor Vlaanderen op te stellen. Dit traject leidde tot strategische doelen, namelijk: “We maken van Vlaanderen een weerbaar waterland tegen 2050 door te streven naar een robuust fysisch watersysteem en een verantwoorde watercultuur.”

Hierna ging Workroom aan de slag met het uitwerken van een methodiek om deze strategische doelen te vertalen naar operationele doelen voor Vlaanderen. Op basis van inzichten uit de WWLS-trajecten, het Living Lab en input van hydrologen werd een stapsgewijze aanpak uitgewerkt. Daarbij wordt op Vlaams niveau een minimumdoel vastgelegd, dat lokaal kan worden versterkt naargelang de ambitie van de lokale coalitie. De methodiek is ontworpen om Vlaanderendekkend, behapbaar en praktisch bruikbaar voor lokale coalities te zijn.

Dit tijdens de WWLS-dag en op internationale fora, zoals de Zoetwaterdag in Nederland. De methodiek is opgenomen in de Blue Deal-nota en vormt de basis voor een bestek dat in 2026 van start gaat, met als doel de operationele doelen ook effectief in de praktijk te brengen.

**LEERPLATFORM
STROOMGEBIEDSAANPAK
(BELEIDSONDERSTEUNING)**

De Vlaamse Overheid wil taakstellende waterkwantiteitsdoelstellingen formuleren voor elk deelafstroomgebied van haar grondgebied. Op strategisch niveau werd hiervoor in 2024-2025 een studie uitgevoerd. Workroom werd gevraagd om de praktijkervaring vanuit Weerbaar Water+Land+Schap hieraan te toetsen en conceptueel een proces te ontwikkelen waarbij die strategische doelstellingen ook tot operationele doelstellingen zouden kunnen leiden waar lokale praktijkcoalities mee aan de slag kunnen gaan. Die aanpak werd vervolgens opgenomen in de Blue Deal van de huidige Vlaamse Regering (juli 2025).

IEDERE DAG BODEMZORG

(PROCESBEGELEIDING)

In opdracht van: OVAM

Vanaf 2022 onderzocht Workroom in het traject Iedere Dag Bodemzorg hoe dagelijkse zorg voor de bodem kan worden geïntegreerd in de praktijk van OVAM. Workroom verkende kansen en uitdagingen rond bodembeheer, waarbij verontreiniging, verharding en compactatie de bodemkwaliteit onder druk zetten. Hierbij vertrekken we vanuit situaties waar OVAM op dagelijkse basis mee geconfronteerd wordt: diffuse verontreiniging, nieuwe stoffen, verontreiniging in woongebied, ... In 2025 organiseerden we in dit traject een laatste sessie ter valorisatie van de opgedane kennis en met een focus op hoe (tussentijds) communiceren naar betrokken partijen in bodemdossiers.

ATELIER NARRATIEF LAND VAN NEERPEDE

(PROCESBEGELEIDING)

In opdracht van: Leefmilieu Brussel

Het Land van Neerpede is één van de laatste grote openruimtegebieden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ondanks deze landschappelijke en rurale kwaliteiten stond het gebied onder toenemende druk, terwijl het bestaande stedelijke instrumentarium onvoldoende handvatten bood om deze te versterken. Sinds 2022 werkte Workroom aan een toekomstgerichte visie voor Neerpede, via een lokale gebiedscoalitie van verenigingen die zich inzetten voor het openruimtekarakter, met als doel een duidelijke regie en gedeelde langetermijnvisie voor behoud en versterking van het gebied. In 2025 ontwikkelde Workroom, op initiatief van Leefmilieu Brussel, een strategische brochure die de landschappelijke kwaliteiten in de kijker zet, zoals stadslandbouw, stiltegebieden en recreatiemogelijkheden. Deze brochure vormt de basis voor een mogelijke erkenning van het Land van Neerpede als belangrijk openruimtegebied, vergelijkbaar met Vlaamse Landschapsparken en Waalse Parcs Naturels.

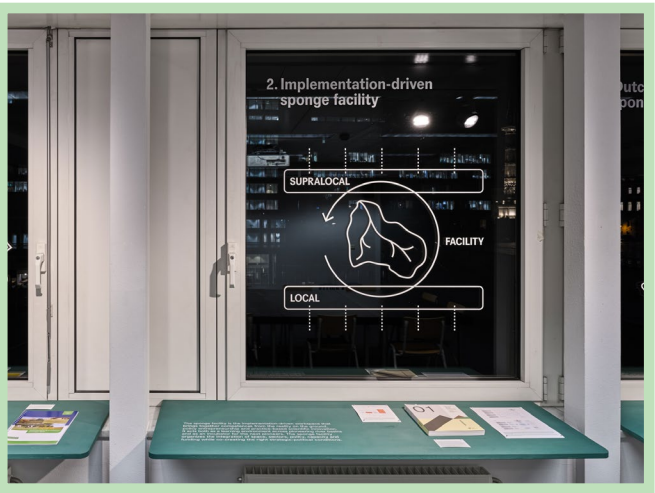
OPEN WORKROOM SPONGE

LANDSCAPES (OPEN WORKROOM)

Met de open workroom SPONGE LANDSCAPES stelt Workroom de deuren van haar werkruimte open voor een tentoonstelling gekoppeld aan een publieksprogramma in dienst van zowel een lokale als brede, internationale praktijkgemeenschap rond sponslandschappen: trekkers van gebiedscoalities, landbouw- en natuurorganisaties, landschapsontwerpers, beleidsmakers, ... Tegelijk positioneert de open workroom de Vlaamse aanpak rond sponslandschappen in een Europees kader.

In de zomer 2025 lanceerde Workroom we een Call for Projects & Objects, die 86 inzendingen oogstte uit verschillende sectoren en landen. Deze vormden de inhoudelijke basis voor de tentoonstelling, die zich toespitst op 5 thema's, van de fysische processen die zich afspelen in het sponslandschap over het ontwerp en de maatregelen, de coalitievorming en het nodige kader voor implementatie. Op 20 november openden we de deuren van de tentoonstelling: eerst met een besloten werksessie, de Sponge Summit, waar een veertigtal internationale experts, ontwerpers en beleidsmakers in parallelle doorbraaksessie de Europese Sponsmissie versterkten. Naar de avondlezing voor het bredere publiek kwam een honderdtal mensen. De open workroom loopt tot 31 maart 2026 en trok sinds de opening al een kleine 200 bezoekers aan.

We organiseren in 2026 nog drie SPONGE TALKS (lezingen en debatten die de inhoud van de tentoonstelling uitlichten) en een slotevent, waarvoor we ook een publicatie voorbereiden.

© we document art

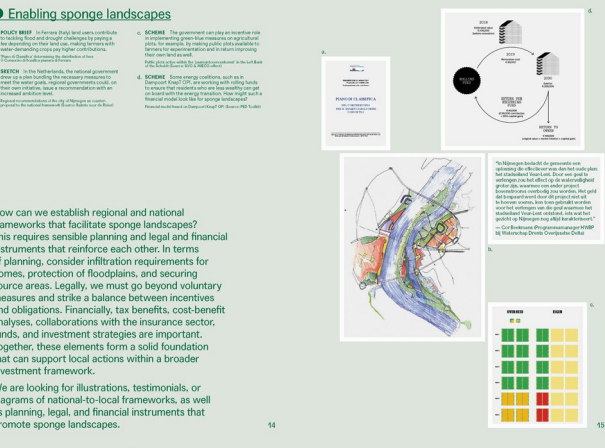
sponge landscapes

sponge talks & guided tours

- 20 nov '25 10:00-17:00 CONFERENCE
Sponge summit: exploring an implementation practice for Europe's sponge landscapes
together with Henk Ovink – Global Commission on the economics of Water, the European Commission, Jasper Houtenberg – H+N+S Landscape Architects, Ellis Pennings & Andreas Panagopoulos – SpongeWorks, Piotr Nieznański – Fundacja Code for Green and others
- 20 nov '25 19:00-22:00 OPENING NIGHT
Kick-off of the open workroom sponge landscapes
together with Veronica Manfredi – European Commission, Jo Brouns – Flemish Minister of Environment and Agriculture, Mariana Mazzucato – Institute for Innovation and Public Purpose, Henk Ovink – Global Commission on the Economics of Water, Eva Plannes – OOEZ and Bram Vandemoortel, Lene De Vrieze & Joachim Declerck – Architecture Workroom
- 13 jan '26 19:00-21:00 SPONGE TALK
Designing sponge landscapes
together with CLUSTER Landscape & Urbanism, H+N+S Landscape Architects, Bureau Strooming, Natuurkracht, Sumagua, LAMA landscape architects
- 27 jan '26 19:00-21:00 SPONGE TALK
Connecting sponge loops
together with Water & Land, Studio Paola Viganò, Boerennatuur, Institute for Agriculture & Fisheries, Sumagua
- 12 feb '26 19:00-21:00 SPONGE TALK
Sponge coalitions
together with Water+Land+Scape coalitions, TOP Dender and Maat-ontwerpers
- 17 mar '26 10:30-19:30 CONFERENCE
Re-sponging Europe
together with a renewed and enriched implementation practice for sponge landscapes!

20 nov '25-31 mar '26 10:00-19:30 THURSDAYS
Free individual visits every Thursday
free guided tours before every Sponge Talk and guided tours on demand

Pachecolaan 34, 6th floor, 1000 Brussels
register for talks & guided tours on www.architectureworkroom.eu

spread uit de Call for Projects & Objects: een oproep aan trekkers van gebiedscoalities, ontwerpers, landbouw- en natuurverenigingen, ... naar materiaal rond specifieke te realiseren doorbraken

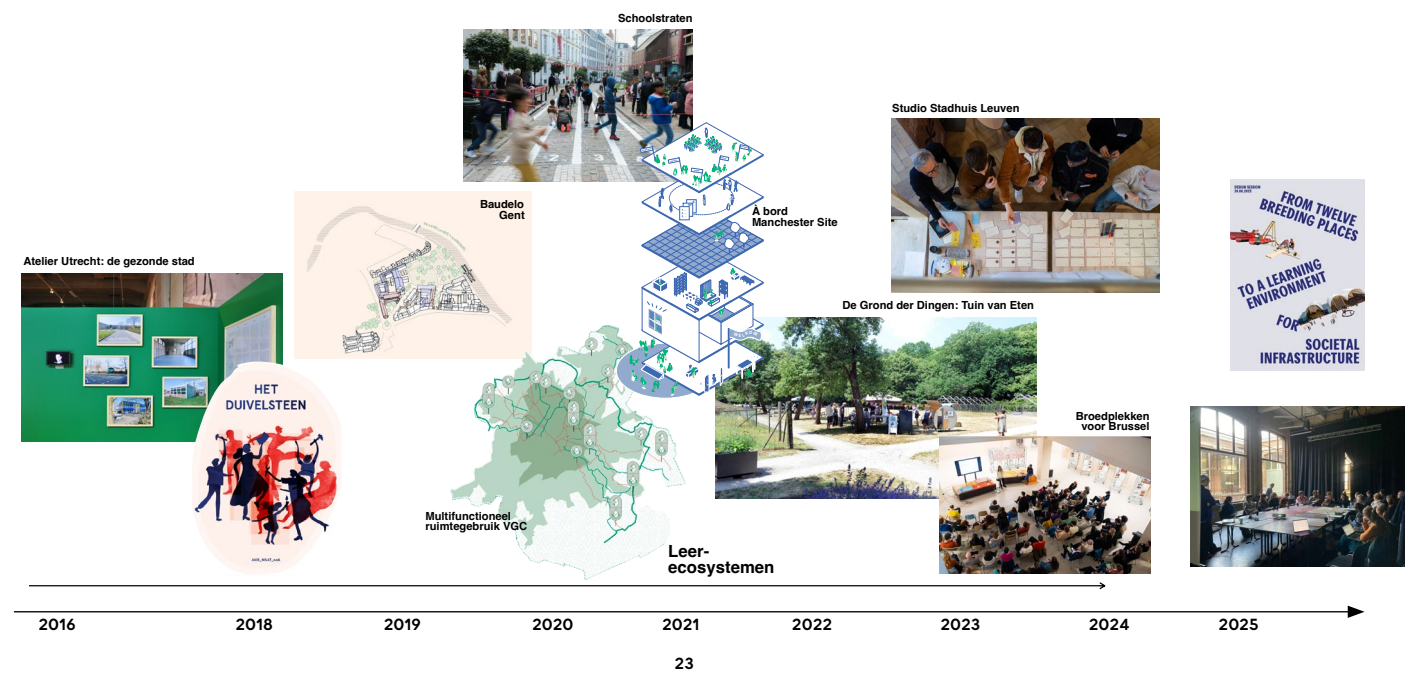

BROEDPLEKKEN

Workroom werkt op de spanning tussen verouderde gemeenschapsinfrastructuur en de snel veranderende noden van sociaal-maatschappelijke organisaties. We ontwikkelen en testen nieuwe praktijken voor het hergebruik, delen en transformeren van maatschappelijk vastgoed tot broedplekken: plekken met gedeeld en flexibel gebruik, waar sociale, culturele en economische initiatieven elkaar versterken. Daarbij verkennen we hoe infrastructuur, organisatievormen en financiering samen kunnen bijdragen aan maatschappelijke meerwaarde.

Volgend uit het traject Broedplekken voor Brussel zette Workroom in 2025 een **leer- en ontwikkelplatform** op rond maatschappelijke infrastructuur. Hierbij organiseren we kennisdeling rond uitdagingen als governance, nodige rollen in het optuigen en beheren van broedplekken, duurzame financiering en beheer, en brengen we lokale actoren samen met bovenlokaal beleid om nodige doorbraken te identificeren en verder uit te werken.

Daarnaast onderzoeken **nieuwe trajecten**, zoals hoe we maatschappelijk vastgoed circulair kunnen inzetten in het Rebuildproject, waar we samenwerken met een divers consortium met praktijkactoren en de academische wereld.

LEEROMGEVING MAATSCHAPPELIJKE INFRASTRUCTUUR

In opdracht van: Kabinet van de Vlaams Minister van Brussel

In 2022 en 2023 ondersteunde Workroom de Vlaamse Overheid in de begeleiding van twaalf Brusselse Broedplekken die via de projectoproep ‘Gemeenschapsinfrastructuur als Broedplek in Brussel’ infrastructuurmiddelen kregen voor de uitbouw van hun ‘Broedplek’. De tweede fase van het traject, die in 2025 van start ging, was gericht op het opschalen van deze twaalf voorbeeldpraktijken naar een breder programma en een systemisch begrip van maatschappelijke infrastructuur, dat in staat is om sectorale logica te overstijgen en bij te dragen aan maatschappelijke transitie.

Door middel van intensieve benchmarking en een reeks interviews in de eerste helft van 2025 bracht Workroom innovatieve experimenten in Brussel en België in kaart en identificeerde het terugkerende uitdagingen, zoals kwetsbare financieringsmodellen, verouderde gebouwen en gefragmenteerd bestuur. Op basis van deze analyse ontwikkelde Workroom een reeks verhalen en casestudy’s die opkomende modellen van maatschappelijke infrastructuur illustreren, van het adaptief hergebruik van religieus erfgoed tot multifunctionele buurten en zorggerichte ruimtes. Deze inzichten werden gevalideerd tijdens twee werksessies met Vlaamse en Brusselse beleidsmakers, middenveldorganisaties, experts en ontwerpers, waarbij ook een publiekslezing georganiseerd werd. In de tweede helft van 2025 richtte Workroom zich op het identificeren en visualiseren van praktische bouwstenen en faciliterende voorwaarden voor plaatsgebonden, sectoroverschrijdende maatschappelijke infrastructuur. Tijdens een laatste ontwerpessie in december 2025 werden drie belangrijke dimensies onderzocht: (1) nieuwe rollen, taken en methoden die nodig zijn in de verschillende fases; (2) mogelijke bestuurs- en samenwerkingsmodellen voor het gezamenlijk ontwerpen en beheren van programma’s met meerdere actoren; (3) supra-lokale, intersectorale beleids- en samenwerkingskaders ter ondersteuning van opschaling. Uit dit werk volgden drie sporen die in 2026 verder zullen worden uitgewerkt: het vertalen van de bouwstenen naar bruikbare instrumenten voor lokale initiatiefnemers; het versterken van de supra-lokale afstemming; en het organiseren van een slotevenement om de opgedane kennis te delen met een bredere praktijkgemeenschap.

Juni 2025: aansluitend op de interne werksessie organiseerde Workroom een lezing en panelgesprek over alternatieve ontwikkelmodellen voor maatschappelijk vastgoed.

December 2025: finale werksessie in het traject in de lokalen van Zinneke, een Brusselse maatschappelijke organisatie.

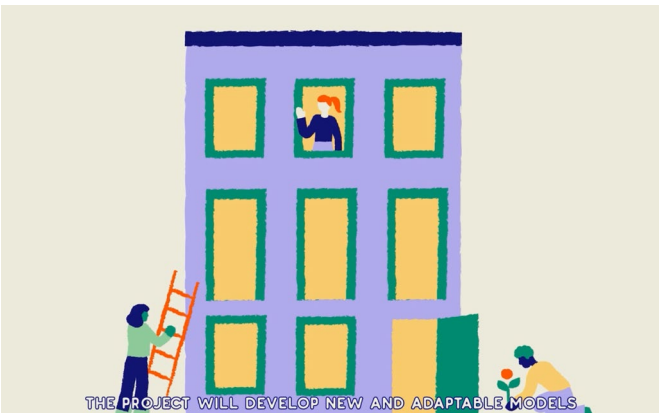

REBUILD, CO-DESIGNING A RESOURCE-BUILDING SYSTEM FOR THE SUFFICIENT REPURPOSING OF VACANT BUILDINGS

Samen met: Vrije Universiteit Brussel, Fairground Brussels, City Mine(d), Endeavour

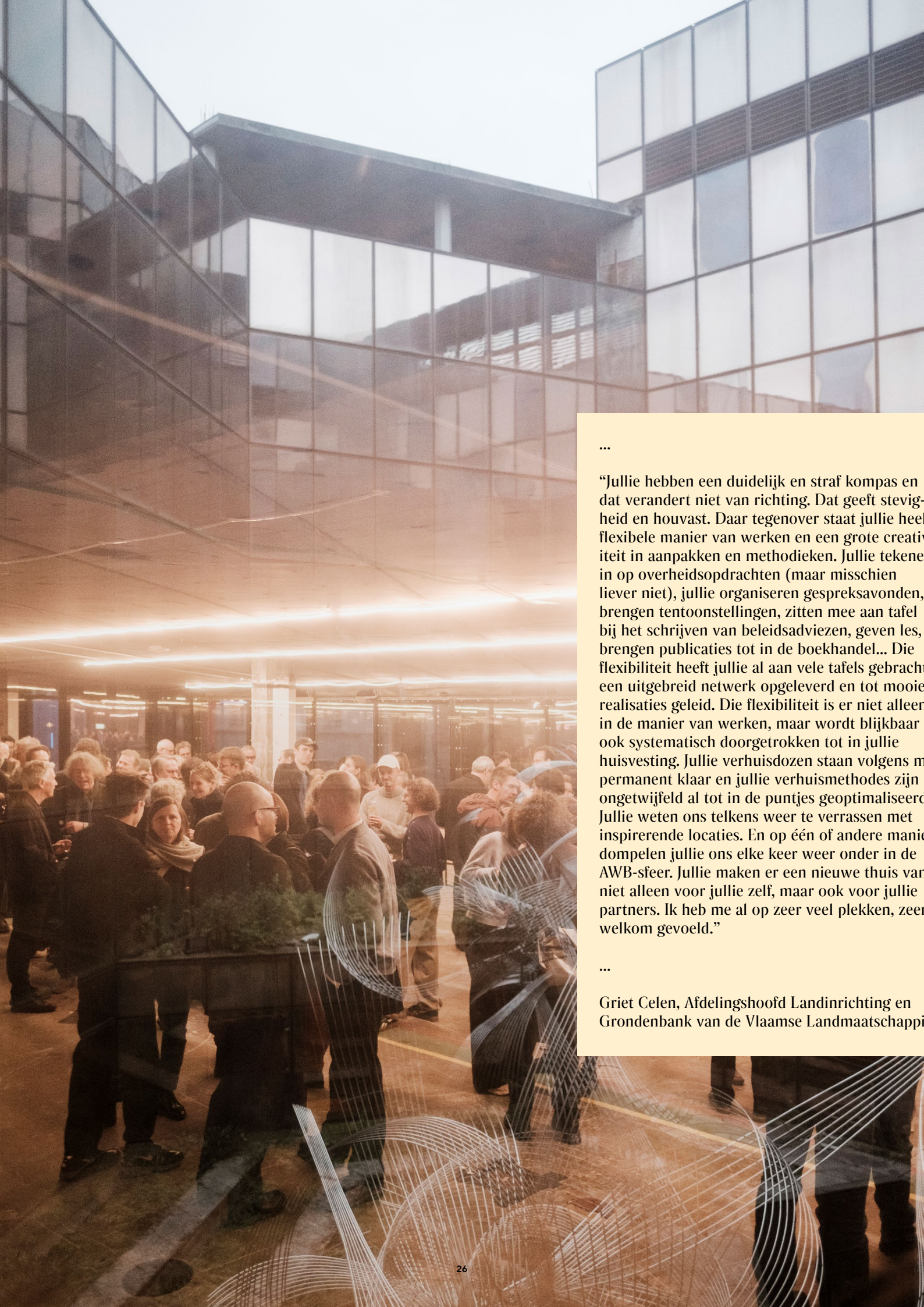
Het ReBuild-project, onderdeel van het Islands of Hope Seed Programme van de Helios Foundation, onderzoekt hoe leegstaande gebouwen op een duurzame manier kunnen worden herbestemd om initiatieven te ondersteunen die tegelijkertijd voorzien in essentiële maatschappelijke en welzijnsbehoeften en inspelen op milieukwesties. Daartoe richt het project zich op drie onderling samenhangende dimensies: financiële mechanismen, gedeelde bestuursstructuren en coöperatieve of collaboratieve eigendomsmodellen. Het project gaat uit van twee concrete casestudy’s onder leiding van City Mine(d), één met betrekking tot hun eigen gebouw in de Van Volxemlaan 525 in Vorst, en een tweede onder leiding van Fair Ground. De behoeften en vragen van deze twee organisaties in het veld stonden centraal in de eerste fase van het project, die in oktober 2025 van start ging. Er is een eerste diagnose gesteld van de belangrijkste uitdagingen en de stand van zaken rond het door burgers geleide herbestemmen van leegstaande gebouwen.

Deze inzichten en vragen werden gedeeld met het projectconsortium en er werd een eerste overzicht gemaakt van de praktijken in Brussel en Vlaanderen om een leerkader rond deze kwesties op te zetten en te activeren. In 2026 zal Workroom een reeks werksessies faciliteren, waarin dieper wordt ingegaan op specifieke bouwstenen en componenten die essentieel zijn voor het heroverwegen van het door burgers geleide hergebruik van leegstaande gebouwen. Gedurende het hele project zal Workroom de resultaten verspreiden via openbare tentoonstellingen en programma’s voor gemeenschapsopbouw. Bovendien zal Workroom de inzichten uit de specifieke casestudy’s binnen het project met elkaar verbinden en beleidsmakers betrekken bij het creëren van een stimulerende omgeving voor duurzame gemeenschapsinfrastructuur.

Een korte video licht de opzet van het project toe (bron: Swift Collective - Islands of Hope via Vimeo)

15 YEARS OF AWB

ARCHITECTURE WORKROOM BRUSSELS ZAG 15 JAAR GELEDEN HET LEVENS-LICHT. NAAR AANLEIDING VAN DEZE VERJAARDAG NODIGDEN WE EEN 150-TAL COMPAGNONS DE ROUTES UIT – PROJECTPARTNERS, (EX)-MEDEWERKERS, SYMPATHISANTEN, ... OM SAMEN TERUG EN VOORUIT TE BLIKKEN.

...

“Jullie hebben een duidelijk en straf kompas en dat verandert niet van richting. Dat geeft stevigheid en houvast. Daar tegenover staat jullie heel flexibele manier van werken en een grote creativiteit in aanpakken en methodieken. Jullie tekenen in op overheidsopdrachten (maar misschien liever niet), jullie organiseren gespreksavonden, brengen tentoonstellingen, zitten mee aan tafel bij het schrijven van beleidsadviezen, geven les, brengen publicaties tot in de boekhandel... Die flexibiliteit heeft jullie al aan vele tafels gebracht, een uitgebreid netwerk opgeleverd en tot mooie realisaties geleid. Die flexibiliteit is er niet alleen in de manier van werken, maar wordt blijkbaar ook systematisch doorgetrokken tot in jullie huisvesting. Jullie verhuisdozen staan volgens mij permanent klaar en jullie verhuismethodes zijn ongetwijfeld al tot in de puntjes geoptimaliseerd. Jullie weten ons telkens weer te verrassen met inspirerende locaties. En op één of andere manier dompelen jullie ons elke keer weer onder in de AWB-sfeer. Jullie maken er een nieuwe thuis van, niet alleen voor jullie zelf, maar ook voor jullie partners. Ik heb me al op zeer veel plekken, zeer welkom gevoeld.”

...

Griet Celen, Afdelingshoofd Landinrichting en Grondenbank van de Vlaamse Landmaatschappij

...

“Denk tenslotte even terug naar de formatieve figuur die jullie schetsten van de IABR 2018 The Missing Link. Het grote witte vlak dat gevuld moest worden tussen de leuke lokale initiatieven zich ophopend aan de ene kant en de indrukwekkende bult met doelstellingen, vrome voornemens als de SDG's en het Parijs akkoord aan de andere kant. Juist ja 'de missing link' die zou moeten bestaan uit actie-praktijken. Hands on. Het is niet alleen een trefzeker plaatje het is ook de meest compacte beschrijving van een niche, een businessplan dat mij ooit onder ogen kwam. Een businessplan dat door AWB is aangepakt en wordt uitgevoerd. Gefeliciteerd met jullie ontsnapping uit het laboratorium, succes in de echte wereld die de volgende 15 jaar ongetwijfeld aan jullie voeten ligt.”

...

Dirk Sijmons, grondlegger H+N+S landschapsarchitecten

...

“...and that requires a holistic perspective. Seeing the sum AND its parts. Trying to CO-produce an understanding of cause and effect; of feedback loops and leverage, and to empower those who inhabit the physical and mental spaces of the future. There is no simple recipe, no project-plan with progress indicators or milestones. In this, we are flying blind. But as Oscar Wilde put it: “It is because Humanity has NEVER known WHERE it was going that it has been able to find its way.”

To close this letter I found myself on the horns of a dilemma, so I kept two endings.

The first is in French by Albert Camus, and I find it so appropriate that I regret not having written it myself. It says: //

« Je vous prie de ne pas douter des sentiments d'estime et d'admiration que j'éprouve pour vos personnes et votre œuvre. »

The second and final one is a Dutch envoy, the Dutch being a seafaring people. It is used since the late Middle Ages and goes:

AWB Hou zee !”

...

Jim Segers, on behalf of City Mine(d)

Architecture Workroom in brieven:
Om vorm te geven aan het programma nodigden we drie personen met een bijzondere band met Architecture Workroom – Griet Celen (VLM), Dirk Sijmons (H+N+S landschapsarchitecten en Jim Segers (Citymine(d)) – uit om een brief te schrijven en deze voor te dragen als speech.

